

Författarbiografiska fakta och fiktioner

Syftet har varit att undersöka konstans och förändringar i författares sätt att använda den biografiska berättelsen. Litteraturvetenskapligt sett har projektet visat på litterära genreförändringar. Kulturanalytiskt sett har det gett större kunskap om vårt sätt att berätta människan och hur det förändrats under moderniteten.

Utgångspunkten har varit det intensiva intresse för biografisk litteratur som funnits hos såväl författare som forskare, media och vanliga läsare från 1990-talet och framåt och den omförhandling som den etablerade berättelsen om människan genomgår. Projektet har velat ge ett historiskt perspektiv på detta utifrån fyra olika tidpunkter: 1880-talet, mellankrigstiden, efterkrigstiden och postmoderniteten.

Biografisk litteratur karaktäriseras enligt etablerat synsätt av att den berättar om de faktiska omständigheterna i en människas liv. Inom postmodern teoribildning har detta kommit att ifrågasättas. Betydelsefulla litteraturteoretiker som Paul de Man och Roland Barthes har hävdats att den verklighetsreferens som dessa genrer gör anspråk på är en chimär och att självbiografien och biografien skapar inte beskriver liv. Projektet har emellertid inte haft ambitionen att ta ställning till frågan om huruvida dessa genrer utgör fakta eller fiktion, utan inriktat sig på att undersöka den interaktion som pågår mellan fakta och fiktion i utformandet av biografiska berättelser. Projektets fokus på både-och har kommit att skärpas under projektarbetets gång på grund av den utveckling som ägt rum inom samtida biografisk litteratur och skönlitteratur, och som orsakat ständiga debatter. Under den tid projektet arbetat har det också vuxit fram en alltmer omfattande forskning och teoribildning med inriktning på denna typ av litteratur.

Några viktiga resultat

Den upplösning mellan fakta och fiktion som brukar hänföras till postmoderniteten kan, visar projektet, snarare sägas karaktärisera hela 1900-talets biografiska litteratur. Det som förändrats är synen på förhållandet mellan fakta och fiktion inom biografisk litteratur.

De författare vars självbiografiska texter undersökts, Evert Taube, Sonja Åkesson, Carina Rydberg och Stig Larsson, arbetar alla inom gränzonen mellan fakta och fiktion även om de ger sina texter olika förtecken. Historiskt sett visade sig skillnaden mellan dem ligga i författarnas, medias och forskarnas förhållningssätt till problemet. Där Evert Taube och Sonja Åkesson lät den utväxling av fakta och fiktion som varit en del av skrivprocessen förbli i det fördolda och vanligtvis kategoriserade sina texter som skönlitteratur, lyfter de senare författarna fram tvetydigheten i sina texter. Där de förra med olika estetiska grepp sökte dölja sömmarna mellan fakta och fiktion utgör dessa sprickor i texten en viktig del av konstverket för de senare. Problemet bland kritiker och forskare har under senare tid

inte heller, som tidigare, gällt sanningshalten i de biografiska och fiktiva texterna utan hur man ska förstå olika former av sanningsestetiken.

Författarens position i medielandskapet har under moderniteten genomgått en stark förändring vilket påverkat de biografiska texternas utformning och relation till författaren. Där författare som Evert Taube och Sonja Åkesson diktade gestalter som media i efterhand kom att identifiera med dem är det snarare det fiktiva i den självbiografiska berättelsen som lyfts fram angående postmoderna författare som Carina Rydberg och Stig Larsson. Den starka medialisering av författarens person som brukar förknippas med postmoderniteten är, visar projektet, inte ny men har under de senaste decennierna fått en förändrad karaktär. Där medierna under postmoderniteten ofta går före de skönlitterära och biografiska texterna och skapar en starkt personcentrerad läsning av dem genom att fokusera på författaren hade de under modernitetens tidigare skeenden snarare en bearbetande funktion, som i efterhand skapade en symbios mellan fakta och fiktion och identifierade författarna med deras fiktiva gestalter.

De biografiska berättelsernas förändrade utformning, upplösta genregränser och sammanblandning av fakta och fiktion har emellertid inte, vad projektet kunnat utröna, påverkat modernitetens stora berättelse om kön mer än i detaljer. Den grundläggande skillnaden mellan ett aktivt starkt och pålitligt manligt subjekt och ett svagt och opålitligt kvinnligt som finns i den berättelse om kön som installerades i den biografiska berättelsen i början av moderniteten, och som projektet kunnat se extremt utvecklad i biografieringen av Victoria Benedictsson, har visat sig vara i princip oförändrad. I vissa avseende ter den sig till och med förstärkt i den postmoderna medialiseringen av författaren. Det subjekt som inom postmodern teori iscensätter sig och tar makten över sin självframställning har visat sig starkt könad i de författarskap projektet undersökt. Där en manlig författare som Stig Larsson kan genomföra denna akt med mediernas tillskyndan tenderar medierna då det gäller kvinnliga författare snarare att låsa fast dem i en privat och underordnad position.

Nya forskningsfrågor som väckts

Under arbetets gång har intressera för arkivens betydelse för de berättelser om författaren som utformats och utformas blivit allt starkare. Arkiven utgör en källa till kunskap, men är också en betydelseskapande instans med gatekeepers och kontrollmekanismer. Inom projektets ramar har frågor väckts om hur berättelser om enskilda människoliv konstrueras via de tankestrukturer som utgörs av arkivprinciper och traditioner och arkiven med sina speciella ”spara som” formaterar vårt sätt att tänka om människan och framtiden.

Såväl Christian Lenemark som Lena Ulrika Rudeke planerar att gå vidare inom fältet. Lenemark med en undersökning om hur författaren tagit nätet i anspråk. Rudeke med en metastudie med arbetsnamnet: "Personarkivets fakta och fiktion. Evert Taubes arkiv, ett

exempel". Lisbeth Larsson har i samarbete med Kvinnohistoriska samlingarna vid Göteborgs universitet ansökt om medel för ett svenskt kvinnobiografiskt lexikon.

Projektets två viktigaste publikationer

Projektet har producerat en rad mindre publikationer. Vid dess avslutning föreligger en större studie i tryck och en dito i manus: Lisbeth Larssons *Hennes döda kropp. Victoria Benedictssons arkiv och författarskap*, (Weylers 2008) respektive Christian Lenemarks *Sanna lögner. Carina Rydberg, Stig Larsson och författarens medialisering*. Kronologiskt sett ligger dessa två studier först respektive sist i projektet, och de samlar på ett principiellt plan upp flera av projektets viktigaste resultat.

I *Hennes döda kropp. Victoria Benedictssons arkiv och författarskap* visas hur biograferingen av Victoria Benedictsson konsekvent skrivit in henne i den stora berättelsen om den undergångsdömda kvinnan som installerades i den moderna västerländska kulturen under hennes tid. Hennes liv har genomgående berättats från slutet, självmordet 1888, och de biografiska framställningarna har haft en diagnostisk karaktär. Svaren på frågan om varför hon ändade sitt liv redovisar en kulturhistoriskt intressant översikt av modernitetens favoritdiagnoser på den kvinnliga sjukan alltifrån det sena 1800-talets hysteri till det tidiga 2000-talets incest. Den visar också styrkan i föreställningen om kvinnan som ett offer för sin egen natur och sina egna problem. I fallet Victoria Benedictsson visade den sig vara så stark att utgivaren av hennes postuma verk till och med förändrat hennes efterlämnade texter så att de kommit i samklang med denna uppfattning.

I Christian Lenemarks *Sanna lögner. Carina Rydberg, Stig Larsson och författarens medialisering* visas hur samtida författare som Carina Rydberg och Stig Larsson går in i den nya postmoderna mediedramaturgin, hur de arbetar med det självbiografiska i media och i sina författarskap, och hur de olika svaren på detta ser ut. I den omfattande teoribildning som vuxit fram angående författares självbiografiska texter under 2000-talet är intresset genomgående riktat mot författarens agerande och de självbiografiska texternas utformning. I Lenemark undersökning framgår emellertid att mediedramaturgin spelar en mycket viktig roll. Författarna blir skrivna i lika hög grad som de skriver sig. Dock inte på samma sätt. Den mediala berättelsen är starkt könad och den förhåller sig i de exempel Lenemark diskuterar genomgående sympatiskt och auktoriserande till den manlige författaren medan den kvinnliga läses misstänksamt och avauktoriserande.

Andra typer av förmedling

Projektets medlemmar har skrivit en rad uppmärksammade artiklar i olika dagstidningar. Rudeke har anordnat flera populärvetenskapliga nationella/internationella symposier med anknytning till projektet. I samband med utgivningen av *Hennes döda kropp*, 2008, har Larsson hållit en rad populära föreläsningar i bokhandlar och på bibliotek.

Projektets deltagare har lagt fram papers och föreläst vid olika konferenser: Lenemark vid IASS-konferensen i Åbo 2006 och en mediekonferens i Vadstena 2007. Rudeke i Åbo 2006, vid Svenska Institutet i Rom 2005 och vid olika Taube-konferenser vid Göteborgs universitet, 2006, 2007 och 2008. Larsson vid Georg Brandesskolen i Köpenhamn 2004, Södertörns Högskola, 2005 och 2008, SASS Los Angeles, 2005, UC Berkeley, 2005, Højskolen i Kristiansand, 2005, Örebro universitet, 2007, Norrköping/Linköpings universitet, 2007 och 2008, Göteborgs universitet, 2008, Odense universitet 2008

Hela projektgruppen har presenterat projektet vid Genusvetenskapliga institutionen i Lund 2006 och vid Syd-dansk universitet 2007.

Bland inbjudna forskare till projektets egna konferenser och seminarier finns Linda Rugg, UC Berkeley, Poul Behrendt, Köpenhamn, Jon Helt Haarder, Syd-dansk universitet, Kerstin Munck, Umeå, Tuula Juvonen, Tampere, Jytte Nielsen, KVINFO, Otto Fischer, Stockholm.

Projektet har också genererat flera kurser och seminarier vid Göteborgs universitet.